

4 VÍZTEST KIJELÖLÉS

4.1 A VKI általános ajánlásai

A víztestek előzetes kijelölését (mely a tipológia alapján történt) a hidromorfológiai változások és a terhelések módosíthatják. Amennyiben az előzetesen kijelölt víztestet jelentős emberi hatások érik, az előzetesen kijelölt víztestek tovább oszthatók. A változás lehet olyan mértékű, mely megváltoztatja a természetes víztest besorolását (pl. folyóból tó lesz a tározás során, vagy tóból folyó lesz lecsapolással). Víztest felosztáshoz vezethet jelentős mértékű terhelés is, mely alapvetően megváltoztatja a folyóban élő szervezetek összetételét és biomasszáját. A terhelés megszüntetését követően azonban visszaáll az előzetes víztest felosztás.

A víztestek kijelölését biológiai validációnak kell alávetni. Ennek során vizsgálni kell, hogy az előzetesen jelentősnek becsült hidromorfológiai, vagy terhelési hatások az élőlény együttesek szempontjából is jelentősek-e. A biológiai validációt követően kerülhet sor a víztest kijelölés véglegesítésére (BME VKKT 2004, 2005).

Az erősen módosított állapot előzetes értékelése során három kérdésre keressük a választ (Simonffy 2004):

- Az adott vízfolyás szakaszon történt-e olyan beavatkozás, amelynek hatására megváltozott a vízfolyás jellege?
- A beavatkozás olyan igényeket elégít-e ki, amelyek fontosak az ott élő emberek számára (ivóvízkivétel, energiatermelés, árvízvédelem és egyéb vízkárelhárítás, gazdasági célú vízkivételek, hajózás, rekreáció igen, de pl. szennyvízbevezetés nem)?
- A jelenlegi beavatkozások fenntartása esetén a jó állapot elérése lehetetlen-e?

Később az előzetes szűrésen fennmaradó víztestek abból a szempontból is vizsgálandók, hogy ugyanaz a társadalmi igény kielégíthető-e más, környezeti szempontból kedvezőbb módon, reális költségek mellett. Az első kérdés célja azoknak az eseteknek a kiszűrése, ahol a jó biológiai állapot elérésének kudarca valóban a jelentős hidrológiai és morfológiai változások következménye. Ezeket nevezzük majd „kockázatos” víztesteknek. Ahol adathiány miatt nem ítéltető meg a változás mértéke, ott a „valószínűleg kockázatos” besorolás indokolt.

Először is azt kell tisztáznunk, hogy mit értünk a jelleg megváltozásán. A válasz egyértelmű, ha a beavatkozás hatására kategória-váltás történt (pl. vízfolyásból állóvíz lett). Egyéb esetekben nem lehet ilyen egyértelműen meghatározni, hogy hol van a jelentős változás határa. Nyilvánvalóan jelentősnek kell tekinteni, ha a beavatkozás miatt a víztest kategóriát vált. A beavatkozások hatására a vízgyűjtő mérete (pl. elterelés, összekötés) és a vízzel érintkező mederanyag (pl. feliszapolódás duzzasztás hatására) változhat meg a tipológiában figyelembe vett paraméterek közül (a tájegység és a hidrogeokémiai jelleg nem). A típusváltozás is ok az erősen módosított állapotra. Ez úgy értelmezhető, hogy az emberi beavatkozások hatására a típust jellemző hidrológiai és morfológiai paraméterek aktuális értékei már egy másik típushoz hasonlítanak (annak referencia tartományába esnek). A második kérdés viszonylag könnyen megválaszolható, annál is inkább, mert a vízgazdálkodási beavatkozások általában a felsorolt célok valamelyike érdekében

történtek. A harmadik kérdésre, ha az elsőre a válasz igen volt, elvileg automatikusan igenlő választ kellene adnunk, hiszen az abiotikus paraméterek jelentős változása a biológiai mintázat jelentős módosulásával kell, hogy párosuljon - tehát kicsi a valószínűsége, hogy a jó állapot elérhető. A tipológiához felhasznált abiotikus paraméterek és a biológiai mintázat közötti kapcsolatok bizonytalanságai miatt a jó állapot teljesíthetőségét biológiai szempontból is ellenőrizni kell. A harmadik kérdés akkor lenne korrekt módon megválaszolható, ha meglennének a jó biológiai állapot kritériumai és rendelkeznenék az ezzel összehasonlítható biológiai adatokkal. Jelenleg egyik feltétel sem áll fenn, éppen ezért ez a feltárás egyik célja (Simonffy 2004).

4.2 Víztestek kijelölése

4.2.1 Rákos-patak

A Rákos-patakot jelentős mértékű emberi hatások érik. Ezek közül a fontosabbak az alábbiak (vö: **7. fejezet**):

- Gödöllői tórendszer, amely gyakorlatilag levágja a felette levő patak vízgyűjtőt, mert a tórendszer felülete nagy a patak vízhozamához képest. Emiatt a tórendszer hatása az alvízi szakaszra jelentős. Gyakran nem is elegendő a tavak feletti vízgyűjtő a nyári párolgás pótlásához, ilyen esetekben, a tavakban vízhiány alakul ki.
- E tórendszer IX. tava után folyik be Gödöllő tisztított szennyvize, mely jelentős vízbevezetést és terhelést okoz.
- A budapesti szakasz gyakorlatilag végig kibetonozott, kikövezett művi meder, ezen a szakaszon számos ponton éri jelentős terhelés (belterületi lefolyás) a patakot. Több mint 200 csővezeték torkollik a patakba. E miatt ezt a szakaszt nemcsak a külön típus, hanem az emberi hatások miatt is külön víztestként kell kezelni.

A hidromorfológiai és terhelési hatások alapján, a Rákos-patakon négy víztestet jelölünk ki, ezek:

- A forrástól a gödöllői tavakig.
- A gödöllői tavak (víztest csoport).
- A gödöllői tavaktól a főváros határáig.
- A patak budapesti szakasza.

4.2.2 Galga-patak

A Galga-patakot ért szennyvíz eredetű terhelések közül az aszódi szennyvíztelep a legnagyobb. Az aszódi szelvény egyben típushatár is, de a szennyvíz bevezetése miatt itt egyébként is víztest határ lenne. A hidromorfológiai és terhelési hatások alapján, a Galga-patakon tehát három víztestet jelölünk ki, ezek:

- A forrástól a Becskei-patak befolyásáig.
- A Becskei-pataktól az aszódi szennyvíztelep befolyójáig.
- Az aszódi szennyvíztelep befolyójától a torkolatig.

4.2.3 Nagy-patak

A hidromorfológiai hatások alapján, a Nagy-patak vizsgált szakaszán, három víztestet jelölünk ki, ezek:

- Befolyó patakok (5 db), ezekből összevont víztest lesz.
- A tározott szakasz (Csórréti-tározó).
- Nagy-patak a Csórréti-tározótól a Szén patak befolyásáig.